

Coperta: Cristian Popescu
Tehnoredactare computerizată: Lihiana Mărunțu

Editura FF PRESS București

P. O. Box 79 50

Tel: (01) 635.73.46

Fax: (01) 312.96.94

©1996 EDITURA FF PRESS

Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate editurii FF PRESS
București

ISBN 973-96745-8-5

30578

**RADIOGRAFIA
DREPTII
ROMÂNESCII
(1927-1941)**

BCU Cluj-Napoca

LEGR199702835

Editura FF PRESS
BUCUREȘTI

1996

VOLUM ÎNTOCMIT

DE

G.H. BUZATU

CORNELIU CIUCANU CRISTIAN SANDACHE

COLECTIA

ROMÂNII ÎN ISTORIA UNIVERSALĂ

THE ROMANIANS IN WORLD HISTORY

(VOL. 32)

Coordonator: **G.H. BUZATU**

Motto:

– Ce înseamnă un om de dreapta?
– Român absolut, asta înseamnă.

(Petre Tutea, *Ultimul dialog*, 1991)

CUVÂNT ÎNAINTE

Este indiscutabil că tumultuosul nostru veac al XX-lea s-a caracterizat, printre altele "binefaceri" pe care le-a generat, prin apariția, impunerea și batălia dintre extremismele politice, în mod concret dintre comunism și fascism. Conflictul s-a manifestat atât în fiecare țară din Europa, cât și la nivel continental, și România nu s-a putut sustrage respectivei situații, astfel că, și la noi, Dreapta și Stânga, ori viceversa, s-au înfruntat vreme de decenți, cu rezultate evidente, schimbătoare. Stânga fiind – la un bilanț general – în evident "avantaj", iar aceaștia "grăiți" vecinătății URSS și rolului admis de comunistii români ori alogeni de-a fi simple unelte ale Kremlinului în instaurarea și menținerea unui regim de aproape cinci decenți (1945–1989) care a dăunat grav evoluției țării, afectând, prin consecințele sale, și decențiile următoare.

Volumul de față își propune, după cum rezultă din titlu, să stăruie asupra Dreptei românești, în speță asupra Mișcării Legionare. Nu ne propunem, în acest cadru limitat și acut, un studiu global, ci doar examinarea unor aspecte, în funcție de precupțările de prelecție ale colaboratorilor. Evidențiem, asadar, faptul că nu ne-am propus decât să realizăm **O radiografie a Mișcării Legionare**. Precizăm, dintru început, că lucrarea noastră nu este una de propagandă: ea nu-și propune nici reabilitarea, după cum nici discreditarea Mișcării Legionare, pe motivul că aceaștia ar fi la modă ori că de aceaștia ar depinde intrarea României în Europa (?). În ceea ce ne privește, ne-am propus un tel cât se poate de simplu și real: informarea cititorului român în privința apariției, manifestărilor și consecințelor activității Mișcării Legionare, investigarea stadiului actual al istoriografiei de specialitate, a poziției literelor legionari, a elementelor de structură ale ideologiei legionare și, la sfârșit, dar nu cel mai puțin important, surprinderea faptelor în context intern și internațional în care ele s-au produs. Alții și nimic mai mult! Oricum, nu reținem și nici nu dezvoltăm seria atacurilor la adresa Mișcării

Legionare lansate de comunistii înfudati Moscovei prin anii '20-'30, "judamentate", apoi, de istorici de categoria lui Mihail Roller și a emulilor săi, iar așa vrea curare persoana ori instituția. Suntem convinși de acest lucru: '40-'50, nu mai este posibil să rămânem la metodele judiciare din anii celebrilor de-acum "reducători" de la Pitești, când terroarea de brețutul legionar se făcea în temelii unui interogatoriu de genul următor:

— Tortionarul: "... Spune, ce știi despre familia Codreanu?"

— Candidatul la reeducare: "... Știu că... nu avea nici un strop de sânge românesc, că, după tată, e polonez, după mamă e neamă și, că aceasți familii a fost o familie de criminali. Bunica a fost pădurar și a ucis, cu toporul, pe nu știu cine. Tatăl a fost profesor și a trădat, în nu știu ce împrejurare, fără Codreanu l-a împuscat pe Maniu, asasinatul, prin urmare, le era în sânge și l-au împus, ca metodă de lapă, întregii Mîscări Legionare. Dovada, cazul Vernichescu, I.G. Duca, Stelescu, Armand Calinescu, Iorga, Madgearu și încă ale multor alora..."¹

Să atragem atenția cititorului că un asemenea "model" poate fi atractiv și lipsit de riscurile oricăror interpretări cazuistice. Dar el nu este și problema decenii de evoluții dăverose, se va observa că, în analiza dispușelor întreproșabili, el fiind dator să consimeneze că, de pildă, din moment ce, pe de o parte, cea dintâi își asumă asasinarea a patru foști prim-miniștri la București (I.G. Duca, Armand Calinescu, Gh. Argeșanu și N. Iorga), atunci Ștanga trebuie să-și asume uciderea tuturor foștilor prim-miniștri ai României contemporane aflați în viață la venirea lor la putere cu ajutorul și complicitatea toțiama, Al. Vaida-Voevod, G.G. Mironescu, Gh. Tătărescu, Ion Gîgurta, Arthur Văitoianu s.a.)²

Tocmai având în vedere, cu prioritate, necesitatea informării cititorului, volumul de față cuprinde mai multe compartimente: literatura fundamentală română și străină existentă pe marginea problemei; cronologia Mîscării Legionare; un *Who's Who* al personalităților legionare și al simpatizanților³.

¹ Apud Violeta Cheorghină, *El ego, Strana - Pitești - Gherta - Aiud. Securi istorie a devotamentului mele*, Timișoara, Editura Marincescu, 1994, p. 163-164.

zantilor²; un grupaj de studii, iar, în anexă, diverse documente, portrete și pagini cu caracter memorialistic. De mare folos ne-a fost manuscrisul prezentat de Valeriu C. Nestian și intitulat *Breviar al Mîscării Legionare*, după cum, pentru anexă, am beneficiat de bunăvoința Domnilor Cornelia Coposu, A. Makarov și Serban Miltcovanu, care ne-au pus la dispoziție o seamă de materiale, în 1988 și, respectiv, în 1994-1995. Tuturor le exprimăm sincerele noastre mulțumiri. Deoparte Doina Florea, cu sprijinul efectiv al căreia *Radiografa Dreptei românești* ajunge la dispoziția cititorului.

Gh. Buzatu

Iasi, 1 noiembrie 1995

² Subliniem că, în cazul celor mai multe dintre personajele reținute, am indicat finalmente lucrările aparținând subiectului (1), studii și referințe minime despre cel în cauză (2), ca și unele portrețuri propuse de contemporani sau istorici (3).

iscusinta cu care și-o tâlmăcea. Nu cred c-am întâlnit alt om înzestrat cu atâtea daruri. Și nici altul care să-l înțrecă în modeste. Am cunoscut, desigur, savanți care se încumetă să citească în treizeci de limbi, sau stăpânesc în deamănuntul istoria unei țări sau a unui continent, sau au pătruns toate tainele fizicii și matematicilor, sau înțeleg nenumărate sisteme filosofice. Dar mincea lui Mircea Vulcănescu era altfel alcătuită. După ce-l cunoșteai mai bine, înțelegeai că, *dacă ar fi trebuit, ar fi putut și el învăța treizeci de limbi, sau istoria unui continent, sau matematicile superioare. Îi interesea tot. Mai mult: înțelegea – și-ți explica – de ce-l interesează cultura sau cunoscutele discipline, anunțat autor sau o anumită operă. Dar nu era nimic haotic, nici dezarticulat în cultura lui... (Trepțe pentru Mircea Vulcănescu, în "Ethos", nr. 4/1983, p. 105).*

– Emil Cioran (1966): "... Mircea Vulcănescu [...] nu pretuia decât valorile intrinsece: că țara lui ori el însuși existau sau ba în ochii celorlalți – asta nu însemna nimic pentru el [...] El trăia *integral* fiecare clipă, orice lucru despre care vorbea devenea un univers. Extraordinara lui vitalitate transfigura și problemele și peisajele..." (Fragment dintr-o scrisoare către fiica lui M. V., Elena-Maria-Viorica Vulcănescu, apud *Ultimul curvânt*, Anexa, p. 166)

– Constantin Noica (1979): "... Între timp ce istoria se rostogolea mai departe [1942-1943] și el comenta evenimentele cu un ochi rece, de expert al războiului. Spre sfârșitul acestuia ne-a transmis că Ică Antonescu vrea să deponă bani în Elveția pentru a salva vreo 200 de intelectuali timcari. «Eu nu voi pleca», a adăugat. Cum era să plecăm noi? Și cum era să plecăm *fără ei?* Dar el avea ceva de făcut în continuare, în timp ce în noi totul începuse să fie suspendat. El avea de apărut ce mai putea fi apărut. «Am salvat de la nemții două vagoane de aur», mi-a spus într-o zi când schimbarea [de la 23 august 1944] nu se produsese încă. Fără să știe că pe urmă au luat rușii cele două vagoane. Dar el își făcuse datoria..." (apud *Ultimul curvânt*, Anexa, p. 172-173).

IV

STUDII

GH. BUZATU

MISCAREA LEGIONARĂ: ISTORIE ȘI ISTORIOGRAFIE

Istoria Mișcării Legionare constituie, probabil, nu numai unul dintre capitolele cele mai interesante ale evoluției României în veacul XX, ci și unul dintre domeniile științifice ce presupune pe viitor investigații de amploare în bibliotecă și arhive, obiectivitate și curaj în abordare, perspectivă și maximum de înțelegere în tratarea temei și a variațiilor sale aspecte, integrarea lor corectă în capitole mai mult sau mai puțin cunoscute ale epocii contemporane pe plan național și general. Binecunoscutele prăbușiri regimurilor comuniste în Europa se vor resimiți indiscutabil și pe plan istoriografic, istoricul de mâine îngăduindu-și, desigur, să renunțe la sabloane, dintre care, în legătură directă cu istoria Mișcării Legionare, acela privind includerea lui Corneliu Zelea Codreanu și a partizanilor săi într-un clan al crimei organizate este cel mai persistent. Vom observa, în context, cât de straniu poate fi acest lucru de vreme ce liderii comuniști români (și nu numai ei) au scăpat unei atare "încadrări", deși realitatea istorică este una singură, iar în mod obiectiv creația Partidului Comunist din România și continuarea lor nu suportă defel vreo comparație cu legionarii la capitolele privind politica antinațională, rolul de coloană a V-a apărând interesele Kremlinului la București sau răspunderea pentru instalarea unui regim politic ce s-a confundat, cel puțin în primele decenii, cu teroarea, arbitrarul și mutilarea ființei naționale, sacrificarea suveranității și a indepen-

denței naționale. Nu începe îndoiă, de asemenea, că istoricul de mâine va delimita mai pertinent rolul și locul Mișcării Legionare în țară și într-o Europă măcinată după 1918 de conflicte, de crize economice sau de sisteme profunde, de buiversări ale mentalităților, incredibile, după cum, între acestea, nu va ignora dispersiuni dintre cele trei mari -isme ale veacului nostru: capitalism, fascism și comunism.

Trebuie remarcat însă că stadiul actual al documentației de arhivă și al cercetării de ansamblu oferă toate temerile pentru respingerea tiparelor răspândite de istoriografia ori de propaganda comunistă. Cu titlul de exemplu, vom reține un lung extras din "famosul" manual unic de *Istoria României* apărut în mai multe ediții sub îngrijirea "academicianului" Mihail Roller în anii când se puneau bazele regimului comunist la București: "*În România - cîtim din manualul respectiv aceste precizări ce aveau să indocineze pentru cel puțin un deceniu generații de elevi și studenți - fascismul a fost creat și dezvoltat de către vărjarile capitalismului monopolist și de cercurile cele mai reacționare ale mosierimii în primii ani de după război (după războiul mondial din 1914-1918), sub forma unei «mişcări studentești» cu caracter naționalist. Sprijinirea acestei mișcări de către polițienii reacționari urmărea pe de o parte îndepărtarea studenților de la lupta pentru revendicările ei specifice, pe de altă parte îndepărtarea unor organizațiuni pe care să le poată împinge la diverse manifestații menite să le favorizeze anumite manevre politice și financiare.*"

În 1927, unele elemente ale «Ligi Apărării Naționale Crescine» s-au despărțit de A.C. Cuza și au înființat «Legiunea Arhanghelului Mihail». În 1929, «Legiunea» s-a reorganizat, luând numele de «Garda de Fier».

«Garda de Fier» era un partid fascist, atât din punct de vedere programatic, cât și organizatoric. În interior, «Garda de Fier» cerea crearea statului fascist prin distrugerea formei de guvernământ parlamentar și desființarea tuturor drepturilor și libertăților cetățenești. În politica externă, cerea imediată orientare a României alături de Italia fascistă și apoi mai ales de Germania hitleristă.

Reorganizarea «Legiunii» s-a făcut cu sprijinul guvernului național-tărănesc (Vaida), care a înrehinuit-o ca un instrument de diversione politice.

¹ Vezi Ministerul Învățământului Public, *Istoria R.P.R.*, sub redacția acad. Mihail Roller, București, Ed. de Stat Didactică și Pedagogică, 1952, pp. 639-641 (vol. I, 1947^{ed.}, a II-a, 1948).

nească, menit să combată mișcările democratice și mai ales Partidul Comunist din România.

În 1933, după ce Hitler a fost adus la putere, cele două grupări fasciste care reprezentau coloana a V-a din România, Partidul Național-Crescîn și mai ales «Garda de Fier», și-au intensificat acțiunea, cu sprijinul material pe care-l primeau de la Hitler. Ele au devenit o masă de manevră politică la dispoziția grupărilor burghezo-mosieresti din țară și a imperialiștilor din afară.

«Garda de Fier» se bucura de sprijinul guvernelor burghezo-mosieresti, de sprijinul lui Carol al II-lea și al marilor industriali și mosieri, care cu ajutorul ei căutau să distrugă P.C.R. Subsidii regulate din surse germane au alimentat organizațiile fasciste și mai ales «Garda de Fier». Aceasta a fost sprijinită însă și de guvernele național-tărăniste și național-liberal care s-au perindat la cârmă țării și i-au garantat posibilități de agitație, propagandă și imunitate pentru crimele și încălcările de lege.

Între anii 1930 și 1937, mișcarea legionară a avut mână liberă în țară. «Legea apărării statului», destinată combaterii «Gărzii», n-a fost aplicată împotriva legionarilor. În tot cursul anilor 1936-1937 n-a existat alegere parlamentară în care guvernul să nu fi sprijinit histele «Gărzii de Fier».

Un sprijin puternic a căpătat «Garda de Fier» din partea Partidului Național-Tărănesc și a lui Iuliu Maniu, personal, atât prin măturările favorabile depuse în procesul asasinilor lui Dănea și în 1938 la procesul sefului «Gărzii de Fier», cât mai ales prin încheierea «pactului electoral».

De asemenea, Iuliu Maniu a dat un puternic sprijin «Gărzii de Fier» în 1939, după asasinarea lui Călinescu.

În Septembrie 1940, «Garda de Fier» este adusă la putere alături de Antonescu, în urma dorinței Germaniei hitleriste, a cărei agentură în România era «Garda de Fier».

De la înființarea ei și până după lichidarea guvernului legionar în 1941, drumul «Gărzii de Fier» a fost presărat cu crime și jafuri, începând cu asasinarea președintelui Manciu, și până la masacrele în masă dinaintea și din timpul rebeliunii.

În cadrul asasinatelor în masă comise de legionarii în noaptea de 21 spre 22 Ianuarie 1941 o bandă de legionari, ocrotită de poliție, i-au ridicat pe apriștigul luptător comunist Constantin David, i-au țărât în pădurea Pantelimon și i-au ciuruit de glonte.

În timpul participării legionarilor la guvern, o statistică incompletă, privind numai provincia, arată că banurile însumate prin mijloace silnice re-

prezintă o valoare reală și totală de 1 018 624 911 lei. La acestea se mai adaugă nemulțumirile maltratați, sechestrați, asasinat, violări de domiciliu, însurimobile și devastări.

În ce privește mărimea banilor publici, constatările făcute au stabilit că, prin trecerea patrimoniului fostei «Străzi a Tarzii» în administrația și tolosința miscării legionare, s-a pus la dispoziția conducătorilor miscării o avere de circa un miliard de lei.

În interiorul grupărilor fasciste de la guvern a început o luptă între partizani lui Antonescu și conducătorii mai vechi ai «Găzii de Fier». Aici unii căi și celalți contau pe ajutorul lui Hitler pentru a-și asigura monopolul puterii în România.

În Iunie 1941 a început «rebeliunea Găzii de Fier» împotriva lui Antonescu. Rebeliunea s-a prelungit de la 22 până la 24 Iunie și a fost înabuzată de trupele lui Antonescu, sprijiniți și de Hitler, care avea nevoie de armata română pentru atacarea Uniunii Sovietice. Cătriva conducători ai «Găzii» au fugit în Germania, unde Hitler i-a folosit ca mijloc de santaj împotriva lui Antonescu. Gruparea condusă de Antonescu a rămas înăgătuarea politică lui Hitler în România, absorbind o serie de elemente legionare.

În timpul «rebeliunii», jaful a luat proporții gigantice. După «rebeliunea», numai în Capitală s-au strâns deja la sedile și unele dintre locuințele din Iași: mărfuri, obiecte casnice, îmbrăcăminte, alimente.

Sumele prădate în timpul «rebeliunii», de la instituții și de la particulari, se cifrează la 100 milioane lei. La acestea trebuie adăugate orbițele și masivele asasinat comise cu această ocazie.²

Textul reproduș, în fapt un rezumat prost al documentelor comuniste cuprinzând aprecieri asupra fenomenului fascișt din anii '30 și plin de erori grave sub raport informativ³, reprezintă doar una dintre mostrele de tratare

² Evidențiem câteva dintre aceste aspecte: 1. Expresia potrivit căreia fascismul ar fi fost opera vârfurilor capitalului monopolist și a cercurilor "celor mai reacționare ale mizeriei" este preluată din documentele Internaționalei a III-a și care, în deceniul al IV-lea, a aplicat-o pentru a explica mutata mutandis situația din diverse țări europene ori pe planul general al continentului. 2. *Legiunea Aghașhelul Mihail nu s-a transformat în 1929 în Garda de Fier*, ci ea a evoluat ca mișcare, iar pentru reprezentarea pe plan politic a fondat succesiv mai multe formațiuni politice - *Garda de Fier* (1930-1933), *Grupul Corneliu Zelea Codreanu* (1931-1932, căi timp *Garda* fusese desființată temporar prin hotărâre ministrului de interne Ion

simplistă și denaturată a istoriei Mișcării Legionare, exemple similare putând fi luate în considerare și din lucrări ulterioare. Astfel, la două decenii după M. Roller, Valter Roman, director al Editurii Politice în acel moment, prefăcând o sesiune științifică la București (4-5 Martie 1971) consacrată "analizei critice și demascării fascismului în România" (sic!), a constatat - era și rămâne un adevăr - că "istoria fascismului românesc urmează abia a fi scrisă".³ În același timp însă ideologul comunist constata și impunea directive în sensul că: "Una dintre cele mai importante probleme care se impune cercetării științifice este aceea a ideologiei și programului social-politic ale fascismului românesc. Ideologia miscării legionare a constituit, după cum se știe, un conglomerat de concepții confuze și contradictorii, aproape fără excepție negative și retrograde, un amestec înfrigorat de primitivism și obscurantism, de idei irrationale și mistice-religioase. Nu lipseau din acest arsenal eclectic nici unele reziduuri ale ideologiei feudale (sic!), nici nostalgia atemporală și anistorică după un trecut arhaic, mistificat. Un loc central l-a ocupat propagarea drept crez politic, social și ideologic a naționalismului exacerbat, a sovietismului și rasismului. Pe plan social-politic, «Garda de Fier» a îmbinat eclecticismul, concepțiile confuze cu demagogia cea mai sfunțată, cu răspândirea de iluzii privind satisfacerea unor revendicări social-economice (ceea ce i-a adus pentru un timp un oarecare sprijin din partea unor categorii sociale), practicând acclasi politicantism - politicantismul burghez - în ai cărui adversari se erijau cu ipocritie conducătorii legionari. Consecvență cel puțin de astă dată concepțiilor sale ultraretrograde, arhaizante și anaerionice, Mișcarea Legionară a fost dusmanul declarat al modernizării, al urbanizării, al industrializării țării și, în

Mihalache și ale guvernului țorga-Argetonian) și Partidul Total pentru Târzi (1934-1935 1938). 3. Faptul că *Garda de Fier* ar fi primit sprijin material de la Hitler trebuie demonstrat, mai ales că studii recente (în primul rând monografia istoricului german, Armin Heinen, *Die Legion "Erzengel Michael" in Rumänien. Soziale Bewegung und politische Organisation. Ein Beitrag zum Problem des internationalen Faschismus*, München, R. Oldenbourg Verlag, 1986, *passim*) nu mai îngăduie să se vorbească despre așa ceva doar pe bază de presupuneri, cel puțin în ceea ce privește situația anterioară anului 1938. 4. Nu corespunde realității nici afirmația după care *Garda de Fier* ar fi avut între 1930 și 1937 "mână liberă" în țară (?). 5. Problema "factului electoral" al lui Corneliu Zelea Codreanu cu Iuliu Maniu în 1937 (de asemenea și cu PNL - gruparea Gh. Brătianu, gruparea lui Constantin Argetonian și Partidul Evreiesc) este fals interpretată, după cum investitor a fost sprijinit acordat de către liderul PNL legionarilor după asasinarea lui C.Z. Codreanu. 6. De romantic apelul continuu la expresii bombastice pentru a se realiza efecte propagandistice: "jaful a luat proporții gigantice", "masivele asasinat comise" etc. etc.

³ Vezi *Împotriva fascismului*, București, Editura Politică, 1971, p. 11.

cinda unei frazeologii răsunătoare și demagogice, disimulând declarată a tot ceea ce condiționa lichidarea rămănerii în urmă economică și socială a țării, înaintarea ei pe calea civilizației și progresului⁴.

În contrapondere cu Mișcarea Legionară, conferențiarul prezenta activitatea comunistilor, despre care a tinut să evidențieze câteva "idei" de genul: "Politica partidului comunist a exprimat permanent neclintit (după crearea sa, în 1921), în cele mai grele împrejurări, devotamentul neclintit al comunistilor pentru cauza poporului, înaltul lor patriotism. Exemplul comunistilor români, lupta lor eroică conștientă marele adevăr că politica Partidului comunist, just-rețea și forța ei de influențare sunt condiționate în mod hotărâtor de unitatea dintre partid și popor, de măsura în care politica partidului se contopese cu năzuințele și aspirațiile poporului, cu interesele naționale ale țării. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, «Partidul Comunist Român a doborât recunoașterea unanimă a rolului de conducător al societății noastre datorită fidelității, devotamentului și spiritului de jertfă cu care a slujit neincetată, încă de la înființarea sa, interesele supreme ale clasei muncitoare, ale celor ce muncesc, ale întregului popor. Politica sa, inspirată din nevoile arzătoare ale dezvoltării societății românești, din interesele vitale ale întregului popor, întemeiată pe principile marxism-leninismului, a devenit dreptul sub care s-au unit în rânduri strălucite muncitorimea, țărâna, intelectualitatea, întreaga națiune»⁵.

Concomitent cu elucubratiile debitate și imprimare ale lui Valter Roman, a apărut prima ediție (ed. a II-a, 1980) a unei lucrări care, timp de două decenii, a reprezentat punctul de vedere oficial și, deci, unicul admis în manuale, pentru edituri etc. cu referire la istoricul și devenirea Mișcării Legionare⁶. Volumul, cuprinzând numeroase informații (deformate de o interpretare inadecvată) și controversat în țară și în străinătate⁷, oferea o imagine sui-generis asupra Mișcării Legionare și din care cititorul distinge azi fără dificultate irealul de real. Concluzia finală a ultimei ediții era o mostră mai mult decât convingătoare din acest punct de vedere: "Activitatea antidemocratică și antinațională a Gărzii de Fier, concepțiile social-politice ale legionarismului,

⁴ *Ibidem*, p. 13.

⁵ *Ibidem*, p. 15.

⁶ Vezi Mihai Fătu, Ion Spălațelu, *Garda de Fier - Organizație teroristă de tip fascist*, București, Editura Politică, 1971, 430 p.; ed. a II-a, revăzută și adăugată, București, Editura Politică, 1980, 388 p. + ilustrații.

⁷ Cf. de exemplu Walter Laqueur, ed., *Fascism: A Reader's Guide, Analyses, Interpretations, Bibliography*, Harmondsworth, Penguin Books, 1979, p. 222-223.

străine firii, patrimoniului spiritual al națiunii noastre, tradițiilor ei înaintate, au reprezentat o cinișă nesocotire, o trădare brutală a celor mai arzătoare aspirații ale poporului român spre asigurarea progresului patriei, a independenței și suveranității naționale. Iată de ce dezvoltarea acestor realități, disocieria și explicarea printr-o atenție cereclare a resorturilor și implicațiilor lor multiple și în planuri diferite, alături de combaterea cu toată fermietatea a reziduurilor ideologice legionare - sub forma naționalismului burghez, a tradiționalismului de toate nuanțele, a misticismului și obscurantismului -, constituie o îndatorire primordială și de permanentă actualitate. De la lichidarea definitivă a Gărzii de Fier au trecut ani. Pentru generațiile tinere de astăzi sunt evenimente necunoscute sau cunoscute, cel mult, din auzite sau din lucrările de istorie. Timpul, se spune, aduce uitare. Este, desigur, adevărat. Dar tot atât de adevărat este că nu totul poate și trebuie să fie uitat. Paginile de bezna și de sânge, pe care legionarismul le-a înscris în istoria României interbelice, poporul român nu le poate uita, nu trebuie să le uite⁸.

Este un fapt surprinzător că, și după prăbușirea comunismului în Europa de Est în 1989-1991, abordarea și judecarea Mișcării Legionare au mai continuat să se facă, în România, în principal după rigorile metodologice marxist-leniniste. În ciuda tuturor realităților evidente și în ciuda unor noi informații puse în circuitul științific, a unei bogate literaturi memorialistice apărute în ultimii ani și care, dacă nu îndeamnă în primul rând la reabilitarea Mișcării Legionare, din rânduiriile căreia în anii dictaturii proletare s-au recutat mușți din cei mai reductibili dușmani ai terorii comuniste, cel puțin solicită atenție și meditare, în ciuda tuturor acestora, deci, se continuă *atacul dinspre stânga* asupra unor fapte și fenomene ale trecutului recent, inclusiv ori, mai ales, în cazul de față, în ceea ce privește istoricul *Legiunii Arhanghelului Mihail*. Nu vom să conchidem, pripit, că este vorba de aceleași condeie, revigorate într-un alt spirit după 1989, ori că judecățile formulate sunt extrem de categorice doar pentru că Mișcarea Legionară s-a impus, în funcție de realitățile obiective ale României interbelice, prin acțiunile sale contra curentelor comuniste și a unor elemente cvertești, între care a existat o legătură pe care numai cine nu a voit, ori nu vrea s-o afie, o poate trece cu vederea, ci doar să reținem că adesea este posibil ca neînțelegerea trecutului sau surprinderea lui deformată, tezisistă să meargă mână în mână cu o pretinsă "renovare" a istoriei. Iar, în ascendența cazuri, aflarea adevărului reprezintă mai puțin un scop, și se transformă într-un mijloc, acoperit de discursuri și variante isto-

niografice, de plasmuiri ce îngăduie cel mai adesea răfuicii prezente pe scena unor realități apuse. Nu putem, în context, să nu apelăm la unele exemple. Denumite de reținut în primul rând sunt articolele d-lui Constantin Petculescu din publicarea de orientare post-comunistă "Societate și Cultură. Noua alter-nativă". Astfel, într-un rând, d-sa se ocupa de *Garda de Fier – Prototipurile sale de-a fixa rolul și locul Garzii de Fier*⁹ în istoria României interbe-terniste: "... Mișcarea Legionară s-a detasat net de celelalte formațiuni politice ale extremei drepte, fasciste sau profasciste care au apărut în România în anii deceniilor trei și patru (cât de multe vor fi fost?). Într-unul, prin reacționa-rismul extrem și terorismul criminal, caracteristicile de bază ale unei mișcări politice de factură fascistă, în varianta sa cea mai agresivă (sic!) – hitleris-dl. C. Petculescu, de fapt, le prezintă într-o nouă "imagine", demonstrând cate-goric că s-a schimbat totul, dar nu s-a modificat nimic. Să-l urmărim:

"Mișcarea de extremă dreaptă a apărut tocmai pe fundalul acestei profunde crize economice, sociale-politice și cultural-spirituale din societatea românească postbelică [de după 1918] prin articularea și exacerbarea unor idei sovine, irationaliste și mistice prezente într-un anumit spațiu al ideologiei încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX"¹⁰. Tabloul surprins pune chiar Germania într-o situație... inferoară României!

"... Si în România mișcarea de extremă dreaptă, fascistă în manifes-tările sale principiale – legionarismul și nazismul, a fost rezervă, "ultima so-luție", căreia i-a acordat tot spiritul său lă-terus în junctie de gradul de tensiunare a momentelor sociale și politice"¹¹. Este sigur că autorul, cu gândul la sfârșitul lui Corneliu Zelea Codreanu ori la destinul conflictului Ion Anto-nescu-Horia Sima, oferă cu dărnice cititorului povești cu lătmovitul "Ulc-lupul – nu e lupul!"

"... Fire impulsivă și perfidă, cu inclinații aventuriste și, mai presus de toate, cu velleități de «vedetă politică», Corneliu Zelea Codreanu s-a arătat..."¹⁴

– Corneliu Zelea Codreanu a creat în 1927 "o organizație aparte – *Legiunea Arhanghelului Mihail (devenită, din Aprilie 1930, Garda de Fier)*"¹⁵, situație nefirească, dar fiind că Legiunea nu s-a transformat în Gardă, ci și-a continuat existența, iar aceasta din urmă a apărut ca grupare politică ce o reprezenta.

– În totală opoziție cu o seamă de personalități democratice ale epocii interbelice, dl. C. Petculescu deplânge, discreditând, seria de "intelectuali de mare inteligență în epocă, precum Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Emil Cioran, Constantin Noica, Dragoș Protopopescu, Mihail Manoilescu, Mircea Eliade, Radu Gyr, Păre Tutea ș.a. implicați, mai mult sau mai puțin activ, în "jandamentarea" ideologică a Mișcării Legionare, chiar dacă unii, mai târ-ziu, când istoria a pus această mișcare la stăpînul înjunției, au încercat, tardiv, să se detașeze de legionarism, repudiindu-l. Unii și-au asumat numai rolul, la fel de nefast, de mentori spirituali, de «teoreticeni» pentru a asigura «confi-nutul de idei» și a justifica, astfel, o mișcare a violenței; alții i s-au alăturat nu numai teoretic ci și practic, prin înregimentarea efectivă în Legiune și în Partidul Național-Creștin (O. Goga–A.C. Cuza) sau au "pendulat" între una sau cealaltă (Nichifor Crainic, Toma Vlăduțu ș.a.). Cine și cu ce pret va putea eluda faptul că un Nae Ionescu, [un] Nichifor Crainic sau [un] Emil Cioran, spre exemplu, și-au legat definitiv numele – prin întreaga lor activi-tate publicistică – de istoria mișcării legionare?"¹⁶ O atare punere în ecuație a problemei este nu numai neconcludentă, ci complet falsă. Din nefericire, multiple maniere recente ne oferă mult prea multe cazuri de asemenea etichetări ideologice pentru scoaterea unor personalități din istorie, și aceasta cu acordul... "victimelor" dacă ar fi posibil! Este ca și cum I-am blama pe W. Churchill pentru apartenența-i conservatoare ori, după cum s-a înecocat, exact în același spirit, ar însemna scoaterea lui M. Eminescu din literatura română ca fascist! Potrivit unei viziuni refulate asupra trecutului, ne așteptăm la minuni identice cu Croce sau Malaparte în Italia, cu Esenin și Maiakovski în Rusia, cu Heidegger în Germania ș.a.m.d.

⁹ Vezi "Societate și Cultură. Noua Alternativă", București, nr. 1/1993, pp. 23, 27.

¹⁰ Relevanți confuziile autorului între *Mișcarea Legionară și Garda de Fier*.

¹¹ C. Petculescu, art. cit., p. 23.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 25.

De altfel, din păcate, C. Petculescu revine asupra problemei respective, prezentând la un moment dat o listă și motivând-o¹⁷. Extragem din lista în discuție în primul rând pe "intelectuali cu mare influență în epocă": Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Mircea Eliade, C. Noica, Mihail Polihroniade, M. Manolescu, Radu Gyr, Traian Brăileanu, Octav Onicescu, I. Găvănescu, Petre Tutea, Dragoș Protopopescu, N. Crevedia, N. Roșu, D. Gherța, P.P. Panaitescu, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu ș.a. Nu toți "beneficiarii" de atenția autorului, dar – dintre cei luați în studiu – trebuie să menționăm că M. Manolescu este de-a dreptul coronat încadrat¹⁸, iar Emil Cioran și Constantin Eliade²¹, pentru acesta din urmă autorul apelând și la o "susținere internă națională", cartea americanului M.L. Ricketts²², fostul student și colaborator al lui Eliade. Baza este insuficientă. La fel de bine recomandabili erau Leon Volovici²³ sau Norman Manea²⁴. În toate cazurile se aduc drept probe texte publicate de Eliade în presa vremii și, în ce ne privește, revemim la dl. Petculescu, care "sintetizează" unele aserțiuni, dovădindu-se cel mai aspru dintre exegeții ilustrului filozof, cu judecăți ce nu pot stămi decât compătimita ilustrată de o parte însemnată a publicisticii sale pe care s-a sprijinit și din care și-a tras, în fapt, substanța miscării legionare. El a fost și a rămas un susținător consecvent, în plan spiritual, al fenomenului legionar, în virtuțile cărăuia a crezut sincer²⁵.

Un grupaj de texte, inclus de asemenea în "Societate și Cultură", are rostul să susțină aserțiuni precum cele asupra cărora am stăruit. Procedem nu

¹⁷ Vezi C. Petculescu, *Intelectualitatea în mișcarea fascistă din România*, în "Societate și Cultură. Noua Alternativă", nr. 5/1993, pp. 19-26. A se vedea și "anexa": *Extrase din presa vremii*, pp. 27-34.

¹⁸ *Ibidem*, p. 24.

¹⁹ *Ibidem*, p. 22-23.

²⁰ *Ibidem*, pp. 19-21.

²¹ *Ibidem*, p. 21-22.

²² Vezi Marc Linsscott Ricketts, *Mircea Eliade: The Romanian Roots, 1907-1945*, I-II, New York, 1988.

²³ Vezi Leon Volovici, *Nationalist Ideology and Antisemitism. The Case of Romanian Intellectuals in the 1930s*, Oxford-New York-Seoul-Tokyo, 1991.

²⁴ Vezi *Capul fericiat. Mircea Eliade, fascist și socialist și soarta nefericită a României*, în "22"

Mircea Eliade, în "Societate și Cultură. Noua Alternativă", nos. 4-5/1993.

²⁵ C. Petculescu, *op. cit.*, p. 21.

este neobișnuit, numai că texte precum cele la care ne vom referi, nefiind comentate judicios, iar autorii – neîncadrati precis în epocă, au darul de a convinge de conținutul pe cititor, care va da credibilitate semnatarilor, iar nu editorilor²⁶. Dar să-i amintim pe cei în discuție:

– **Nae Ionescu**, cu un articol despre el (*Amintirile unui prieten cu prilejul zilei numelui*, din "Buna Vestire", 8 Decembrie 1940) și cu *Sub semnul Arhanghelului* (în *idem*, din 27 Iunie 1937).

– **Mircea Eliade**, cu *De ce cred în biruința Misiunii Legionare* (în "Buna Vestire" din 17 Decembrie 1937) și *Noua aristocrație legionară* (în "Vremea" din 23 Ianuarie 1938). *Credo-ul* exprimat la 17 Decembrie 1937 îl surprinde, este adevărat, pe Mircea Eliade atașat programului Misiunii Legionare, dar, nu mai puțin, îl dezvăluie pe omul de geniu fidel mai degrabă marilor idealuri ale neamului său: "Cred în destinul neamului nostru: cred în revoluția creștină a omului nou, cred în libertate, în personalitate și în dragoste. De aceea cred în biruința Misiunii Legionare, într-o Românie mândră și puternică, într-un stil nou de viață, care va transforma în valori spirituale de universală circulație bogățiile sufletului românesc".

– **Emil Cioran**, cu *Impresii din München* (în "Vremea" din 15 Iulie 1934) și *Profilul interior al Căpitaniului* (în "Glasul strămoșesc" din 25 Decembrie 1940, după o conferință la Radio București din 27 Noiembrie 1940).

– **Constantin Noica**, cu *Apelul Anei* (în "Buna Vestire" din 29 Septembrie 1940) și *Limpezii pentru o Românie legionară* (conferință la Radio București, în 5 Octombrie 1940).

Asupra textelor menționate și datorate lui Mircea Eliade și Emil Cioran a insistat aproape concomitent și Zigu Ornea²⁷. Deși nu împărtășim integral opiniile distinsului istoric literar (opțiunea lui Mircea Eliade pentru Mișcarea Legionară este acum "un fapt notoriu numai pentru avizați", trimitere la "delirul legionaroid" din 1934-1935 etc.), remarcăm îndemnul autorului atunci când vorbește de "tragédia unei generații debusolate care trebuie înțeleasă și nu tratată cu inverșive pamfletar-adjektivale"²⁸. Vom observa, însă, că efortul de înțelegere la care se face apel nu este vizibil în *Breviarul*

²⁶ Vezi "Societate și Cultură. Noua Alternativă", nr. 5/1993, p. 27 și urm. Mai recent, vezi Dionisie Petcu, *Nationalismul dreptei românești din perioada interbelică* (I), în *idem*, nr. 2/1994, p. 16 și urm.

²⁷ Vezi "Lettre Internationales" (București), ediție română, primăvara, 1993, pp. 82-85.

²⁸ *Ibidem*, p. 85.